

Desenvolupament de les competències transversals d'intervenció: disseny del seminari de 4t curs de psicologia

Núria Farriols, Victòria Fernández, Anna Vilaregut, Víctor Cabré, Sergi Corbella, Olga Bruna, Eulàlia Ros, Meritxell Pacheco, Maribel Cano, Antonio Chaves

Universitat Ramon Llull

Resum

L'objectiu principal d'aquest projecte és concretar la manera de desenvolupar les competències transversals del futur psicòleg de grau en el seminari de 4t curs, tenint presents les matèries a les quals està vinculat i la coherència de tot el currículum de grau. Els objectius específics són tres: 1) integrar l'experiència de més de quinze anys en el seminari de 4t curs al nou pla d'estudis, 2) definir les estratègies d'ensenyament-aprenentatge i els instruments didàctics que afavoreixin l'assoliment dels objectius establerts i 3) reflexionar sobre l'avaluació del seminari tot establint criteris compartits.

El mètode ha estat el del treball cooperatiu, partint de les competències transversals a treballar en el seminari. El resultat és una guia de treball comú que estableix unes bases mínimes per garantir un nivell d'assoliment de competències transversals, especialment les relacionades amb la intervenció psicològica, amb un respecte per totes les orientacions teòriques i perfils professionals. Les competències bàsiques les hem relacionat amb els eixos identitaris de Blanquerna com són: Saber (conèixer les principals orientacions teòriques), Saber Ser (gestió de les emocions) i Saber Fer (treballar en equip, comunicar, intervenir). Les diferents activitats s'han integrat en els eixos de les competències bàsiques i en els diferents moments temporals del seminari (inici, desenvolupament i finalització).

Paraules clau: *competències transversals, seminari, psicologia, orientacions teòriques.*

Correspondència:

Núria Farriols

FPCEE Blanquerna - Universitat Ramon Llull

C/Císter, 34. 08022 Barcelona

nuriafh@blanquerna.url.edu

Interès Del Treball

El present treball, centrat en el disseny del seminari de 4t, neix de la importància que sigui un **espai docent** dins d'aquest curs de Psicologia (a més del seminari de pràctiques i el de projecte). Per tant, cal dissenyar el seu contingut, tot adaptant-lo al nou currículum de grau. A més, té el propòsit d'organitzar i integrar les diferents competències en relació al següent: les diferents orientacions teòriques, els diferents perfils professionals, les competències recollides per l'AQU i les concretes pel grup de professors i, per últim, integrar la tradició de Blanquerna en la innovació docent.

Finalment, l'experiència del seminari de 4t posa en relleu la importància de la seva funció. Els i les alumnes manifesten molta satisfacció en el fet de poder disposar d'aquest espai en el qual poden constatar com continuar millorant el seu grau de maduració, la seva capacitat de reflexió i de crítica i acabar d'assolir aquestes competències en un context acadèmic, previ a la possible continuació dels estudis de postgrau i a la seva incorporació al món del treball.

El seminari que s'ha dissenyat correspon al 1r quadrimestre. Malgrat això, les directrius que es marquen poden fer-se servir per orientar el seminari del 2n quadrimestre. Tanmateix, resta a la decisió dels corresponents docents una possible adaptació del seminari, o el fet de tenir-la com a referència. Pensem que és important que hi hagi una interrelació entre mòduls per tal que els seminaris dels diferents quadrimestres, especialment dels darrers cursos, estiguin coordinats i tinguin una coherència. Així mateix, és important la coordinació entre els seminaris dels cursos anteriors i els de 4t curs, especialment els de 3r, per haver-hi també una coherència entre l'avaluació (temàtica bàsica de 3r) i la intervenció (de 4t).

Objectius

Segons el pla d'estudis de grau de Psicologia, l'estudiant podrà escollir tres de sis possibles matèries optatives per quadrimestre; l'objectiu principal que s'ha perseguit és el de concretar les **competències transversals** presents en totes les assignatures. Considerem que l'estudiant graduat a Blanquerna ha de demostrar aquestes competències, sigui quina sigui l'oplativitat que hagi escollit. Es tindran presents tant les diferents orientacions teòriques com els diferents perfils professionals (organitzacions, clínica, educativa).

Els **objectius específics** que han guiat el treball són els següents:

- Integrar l'experiència en la innovació docent: més de quinze anys

d'experiència als seminaris de 4t curs, mantenint els objectius, continguts i metodologia rellevants i adients i millorant-ne d'altres

- Donar a conèixer totes les orientacions teòriques
- Conèixer diferents perfils professionals
- Recollir el disseny del seminari de 4t, respectant el perfil de cada tutor a l'hora d'escollir les diferents activitats
- Concretar l'avaluació del seminari, establint criteris compartits

Metodologia

El treball s'ha realitzat seguint les pautes del treball cooperatiu. El guió d'aquest treball ha estat fonamentat en els diversos apartats que configuren el disseny del seminari: objectius, competències transversals a desenvolupar, metodologia, activitats d'ensenyament-aprenentatge i avaluació del seminari.

Els objectius de cada reunió quedaven fixats en la reunió anterior, de manera que tots els docents podien portar preparades les seves propostes, opinions i suggerències. Aquesta metodologia ens ha permès compartir des de diferents àmbits i models i, per tant, enriquir-nos de la diversitat que això suposa.

Competències a desenvolupar

Les competències que hem escollit per desenvolupar són el resultat d'un treball de síntesi per aconseguir que siguin explícites d'una forma més operativa i ajustades a les activitats d'ensenyament-aprenentatge que es realitzen en el seminari. Els documents i continguts que es van tenir com a referència per fer-ho van ser: a) Competències treballades en el 1r mòdul del 1r quadrimestre del 1r curs de psicologia, b) Graduat o graduada per la Universitat Ramon Llull, apartat 3 i c) Document didàctic: factors comuns, basat en Kleinke (1998).

Per tal d'organitzar totes les competències de la forma més operativa possible, les competències transversals les vàrem agrupar en tres grans eixos, seguint la filosofia de Blanquerna: «saber», «saber ser» i «saber fer». Aquest últim eix el vàrem dividir en tres competències específiques: treball en equip, comunicació i intervenció (vegeu figura 1).

Figura 1. Competències transversals del seminari de 4rt curs

SABER CONTINGUTS	SABER SER ACTITUDS	SABER FER HABILITATS			
Conèixer diferents orientacions teòriques i àmbits d'aplicació	Gestionar les emocions	Treballar en equip	Comunicar-se	Intervenir	

És evident que totes aquestes competències estan interrelacionades i no es poden separar a la pràctica. Malgrat això, cada activitat posa l'accent més en unes competències que en unes altres, sobretot a l'hora d'operativitzar-les i organitzar l'avaluació corresponent.

A continuació, concretarem les competències incloses en cada apartat i, posteriorment, la concreció dels seus indicadors, elaborada per part del professorat quan s'ha cregut necessari.

Quant a la competència relacionada amb la dimensió «Saber», els indicadors bàsics que avaluaríem serien els següents:

- Demostrar coneixements i comprensió dels diferents **enfocaments i tradicions teòriques**.
- Fomentar una **actitud crítica** envers les diferents orientacions, la seva aplicació clínica i no clínica i el rol del professional.
- Ser capaç d'elaborar una lectura crítica de la bibliografia científica.
- Integrar els coneixements i avenços de la psicologia en la pròpia actuació professional.

Pel que fa a la competència «Saber ser», els indicadors avaluatius serien els següents:

- Adquirir les **actituds bàsiques** de la relació d'ajuda: confiança, respecte, acceptació incondicional, empatia, escolta activa, autenticitat i congruència. Fomentar l'autoacceptació, responsabilitzant-se de les pròpies capacitats i els propis límits.
- Saber **tolerar** els diferents ritmes dels processos de canvi i les frustracions produïdes per expectatives no assolides.
- **Gestionar les emocions** de forma adequada.
 - Identificar i comprendre les pròpies emocions
 - Identificar el que el/s client/s transfereix/en en la relació psicòleg-client
 - Identificar les vivències produïdes en la relació d'ajuda i reconèixer els aspectes propis i els de l'altre
 - Facilitar la comprensió i l'expressió de les emocions viscudes en els processos d'interacció
 - Facilitar la regulació de les emocions (pròpia i del/s client/s)

I, finalment, pel que fa a la competència «**Saber fer**», la dividírem en tres subcompetències: treball en equip, comunicar-se de forma efectiva i saber intervenir. Cadascuna d'elles amb els indicadors avaluatius determinats.

Pel que fa a la subcompetència, **treball en equip**, els indicadors descriptius serien els següents:

- Treballar en equip i de manera compromesa amb el grup de treball,

realitzant un treball cooperatiu.

- Tenir autonomia com a grup de treball, responsabilitzant-se del propi aprenentatge, amb l'orientació del tutor quan sigui necessari, tenint una visió crítica.
- Col·laborar en el procés de presa de decisions i de resolució de conflictes.

Pel que fa a la subcompetència, **comunicar-se de forma efectiva**, els indicadors descriptius serien els següents:

- Valoració crítica: Que es puguin considerar diferents perspectives sobre els temes i problemes amb què es treballa, avaluar-los de forma crítica, fonamentar les conclusions i prendre les decisions adequades.
- Generar una comunicació oberta, assertiva i afectiva, de forma eficaç en diversos contextos.
- Saber donar suport a les capacitats i iniciatives del client o del grup.
- Acceptació, integració i elaboració de les crítiques sobre la seva actuació professional.
- Acceptar, integrar i elaborar el *feedback*: donar i rebre *feedback* sobre els aspectes positius i els que requereixen millorar.
 - Cuidar el com es fa el *feedback* perquè es promulgui un aprenentatge de la persona i del grup.
 - Retornar el sentiment bàsic o comportament central.

I, finalment, pel que fa a la subcompetència «Saber intervenir», els indicadors descriptius avaluatius serien els següents:

- Respondre i actuar de manera adequada i professional, tenint en compte el **codi ètic i deontològic** de la professió, en tots i cadascun dels processos d'intervenció.
- Establir un enquadrament de referència: segons l'avaluació realitzada, **concreció d'objectius, i estratègies**, estructura i formalitat. Aplicar els mètodes o les estratègies recollides en els terrenys de la intervenció, d'acord amb els objectius establerts, en els contextos rellevants pel servei sol·licitat.
- Augmentar l'**empoderament**.
- Augmentar l'**actitud proactiva i creativa** de la persona o el grup, augmentant l'autonomia i fomentant el propi benestar.
 - Promoure la pràctica de noves competències
 - Facilitar l'experimentació de formes alternatives d'interactuar
 - Estimular la capacitat de reacció aprofitant els coneixements i recursos
- Ser conscient de les pròpies creences i de la seva relació amb els estats emocionals i amb la capacitat d'afrontament.
- Consolidar l'aprenentatge assolit mitjançant les situacions viscudes.

- Atribuir nous significats als esdeveniments, adquirint noves perspectives.

Amb l'exposició de les competències associades a cada un dels tres eixos (saber, saber ser i saber fer), aquestes queden concretades d'una forma operativa i ajustades a les activitats d'ensenyament-aprenentatge del seminari, les quals es proposen en l'apartat següent.

Activitats i programacions proposades

La metodologia pròpia del seminari busca afavorir i potenciar la interrelació dels coneixements adquirits en les assignatures del mòdul i les competències transversals del grau. En aquest seminari considerem important establir propostes de treball basades en un aprenentatge significatiu i en el treball cooperatiu. L'aprenentatge significatiu es basa en la seva relació amb l'aplicació en casos reals i en la integració de tot el que s'ha après amb un component d'experiència professional. Tècniques de *role playing*, simulació de situacions de demandes professionals i altres són eines per a incentivar-lo. Es tracta de posar l'alumne en situacions al més semblants possible a la realitat professional.

Partint de la base que el treball cooperatiu és el marc general des del qual es desenvoluparan totes les activitats del seminari, a continuació exposem amb detall les seves característiques fonamentals.

L'aprenentatge cooperatiu té com a finalitat més important promoure relacions constructives i positives entre els alumnes, entenen les seves diferències com a font de riquesa per al grup, desenvolupar la capacitat de prendre decisions des d'una perspectiva cognitiva i afectiva que inclou els altres, i tenir presents i apreciar idees diferents, originals i creatives. Promou un procés de creixement-aprenentatge i vivencial en comunicació amb els altres.

L'aprenentatge cooperatiu consisteix en una situació d'aprenentatge on tots els alumnes treballen conjuntament per assolir un objectiu de grup que implica l'aprenentatge de tots i cada un dels participants, caracteritzat per la interdependència positiva, la interacció cara a cara, el compromís i responsabilitat personal, habilitats interpersonals i de petit grup i valoració del grup (Johnson i Johnson, 1997). Aquestes condicions s'han tingut en compte en les activitats dissenyades dins del seminari.

Recordar que l'esquema general del seminari consisteix en tres moments: el primer, d'inici, on es plantegen els objectius i la forma de treball; un segon, de desenvolupament; i un tercer, de finalització, que recull les activitats de reconeixement dels aprenentatges realitzats i d'avaluació, tancant així el procés de grup. Entre aquestes tres parts hi ha una sèrie de sessions per a la realització de les activitats d'ensenyament-

aprenentatge. Aquestes activitats estan descrites en l'apartat següent. L'aprenentatge cooperatiu és present en totes les guies de treball dissenyades dins del seminari, en les quals el procés d'aprenentatge implica un procés vivencial en comunicació amb els altres.

Activitats durant les primeres sessions de Seminari

Els objectius d'aquestes activitats són: realitzar una presentació dels membres del grup, del disseny del seminari i posar en comú les expectatives i aclariments entorn dels objectius del seminari. La presentació dels membres del seminari es farà segons el criteri del tutor (presentació per parelles, amb material gràfic, amb una activitat –dibuix compartit, dibuix individual, activitat simbòlica...).

Després de la presentació general del seminari sobre els eixos fonamentals (orientacions teòriques, experiència d'intervenció), es farà una sessió de treball cooperatiu, per concretar i consensuar els punts següents:

- Recollida de temes d'interès, tenint en compte les seves expectatives.
- Pla de treball: Concreció de les activitats a realitzar i de la seva temporització.
- Definició de funcions i organització del o dels grups (en les activitats que sigui necessari).
- Documents a elaborar: reflexions escrites, informe, etc.

S'informarà del sistema d'avaluació per competències (es concretaran quines, i els nivells individual, grupal i pel tutor) (vegeu apartat d'avaluació).

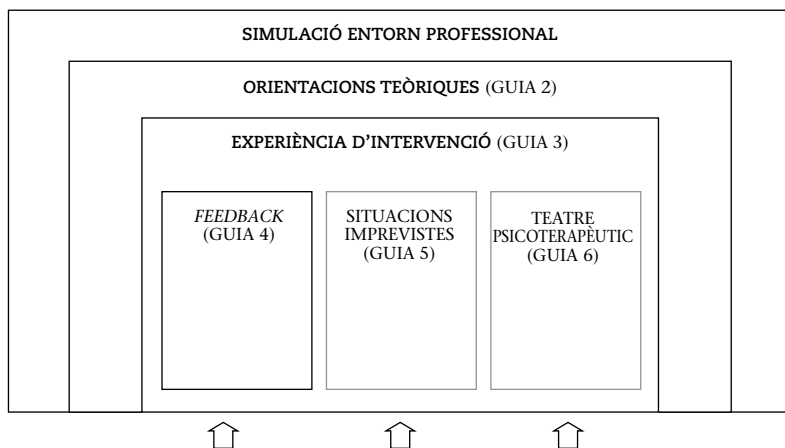
Les sessions inicials poden incloure la **simulació d'un entorn professional**, on el seminari decideixi si el centre/organització és públic/privat, a quin tipus de població va adreçat, quin tipus de demandes es faran, nom del centre/organització, condicions econòmiques...).

A criteri del professor també es pot fer la guia 1: **HABILITATS COMUNICATIVES: L'ARGUMENTACIÓ PER PROMOURE NOVES PERSPECTIVES EN EL CONEIXEMENT**.

Activitats de les sessions de desenvolupament:

Les guies corresponents són la 2 (orientacions teòriques) i la 3 (experiència d'intervenció, vegeu figura 2).

Les guies 4 (donar i rebre *feedback*) i 5 (intervenció en situacions imprevistes específiques) es poden integrar dins del desenvolupament de la guia 3. La guia 6 (teatre psicoterapèutic) es pot realitzar a la finalització del quadrimestre, ja que pot recollir les experiències viscudes al llarg del procés.

Figura 2. Esquema de les activitats

Sessions de valoració del grup per al tancament del seminari

Es tracta de les darreres sessions en les quals pugui quedar reflectit l'aprenentatge realitzat i el procés d'avaluació. El seu objectiu és promoure la reflexió sobre el procés seguit en el treball de grup, sobre la qualitat del *feedback* donat entre els companys, i sobre el que s'ha après i el que queda per millorar.

Es pot elaborar un document, per part de tot el grup, amb la suma i integració dels aprenentatges que han tingut tots els estudiants del seminari.

També es pot fer una dinàmica en la qual cada membre reflecteix el que li ha aportat cada un dels participants del seminari (competències adquirides) i les que queden per millorar (de forma oral o escrita).

Guies: activitats d'ensenyament-aprenentatge

Cada activitat ve descrita pel seu títol, la seva temporalització, els objectius i la metodologia emprada. Després de la simulació de l'entorn professional, que serà el marc on es desenvoluparan les diferents activitats, els tutors i el seminari consensuaran quines activitats es duen a terme.

GUIA 1: HABILITATS COMUNICATIVES: L'ARGUMENTACIÓ PER PROMOURE NOVES PERSPECTIVES EN EL CONEIXEMENT

Objectius:

- Conèixer els principals tipus d'arguments i fal·làcies com a habilitats discursives.
- Prendre consciència de les estratègies discursives implicades en les

relacions terapèutiques, en contextos organitzacionals i contextos educatius, que faciliten el fet de compartir i construir, a partir de diferents perspectives, una nova visió dels fets.

- Construir coneixement sobre un tema a partir de la vinculació entre els propis coneixements previs i les interaccions discursives dels membres del grup.
- Saber redactar informes en funció del gènere discursiu argumentatiu.

Metodologia:

Es basaria en el mètode puzzle per a l'anàlisi de les lectures, i en el treball cooperatiu per a la dinàmica i la regulació dels grups de discussió (vegeu Cano, 2010).

El procediment és:

- Primer se selecciona el tema a tractar, el context i el cas a resoldre.
- Identificar i explicitar els coneixements previs que es tenen sobre el tema.
- A continuació es donen, o els estudiants busquen, unes lectures sobre el mateix tema.
- Seguidament, els alumnes han de fer una graella on apareix el seu punt de vista, els arguments, contraarguments i refutacions, i les estratègies discursives.
- Després es realitza un debat per rols, el qual serà enregistrat amb vídeo.
- Es prosseguirà amb l'anàlisi de debat segons unes pautes preestablertes.
- I finalment es demanarà l'elaboració d'un informe on argumentin les seves propostes d'intervenció, tenint en compte l'avaluació sobre el cas escollit.

GUIA 2: GUIA COMPARATIVA D'ORIENTACIONS

Objectius:

- Conèixer amb més profunditat una de les orientacions teòriques a partir de la lectura d'un llibre representatiu de l'orientació.
- Aprofundir en les diferents orientacions teòriques.
- Relacionar les diferents orientacions teòriques per analitzar les principals diferències i similituds.
- Fomentar el diàleg i l'actitud oberta a les diferents orientacions.

Metodologia:

- Lectura individual d'un dels llibres representatius d'alguna de les orientacions teòriques.
- Descriure les característiques principals de l'orientació teòrica escollida.

- En grups de dos (de diferents orientacions) s'haurà de donar resposta a les següents preguntes de forma sintètica i comentar en l'espai de seminari:
- Diferències i similituds entre les dues orientacions sobre el trastorn mental (origen del trastorn).
- Diferències i similituds entre les dues orientacions sobre el paper del psicòleg.
- Diferències i similituds entre les dues orientacions sobre el paper del pacient.
- Diferències i similituds entre les dues orientacions sobre la teoria del canvi (com s'aconsegueix que el pacient millori).
- Diferències i similituds entre les dues orientacions sobre les tècniques d'intervenció.
- Diferències i similituds entre les dues orientacions sobre el procés terapèutic (aliança, freqüència de sessions, durada...).
- Intentar quantificar (0-10) quin nivell de similitud tenen les dues orientacions (0-gens; 10- molta).

GUIA 3: EXPERIÈNCIA D'INTERVENCIÓ EN UNA SIMULACIÓ D'ENTORN PROFESSIONAL

Aquesta activitat es pot desenvolupar com un dels eixos principals del treball de seminari. La seva durada pot ser de 6 sessions. També es planteja de poder-la fer al llarg de tot el curs, tant en el primer quadrimestre com en el segon (diferents àmbits d'intervenció professional). El seminari escollirà l'àmbit on es durà a terme la intervenció: salut-clínic, educatiu, organitzacions. Es considera convenient incloure tot el que s'ha treballat, en la guia anterior, de les orientacions teòriques, dins d'aquesta experiència. Aquesta guia està basada en diverses activitats proposades per uns quants tutors.

Objectius:

- Implementar els coneixements sobre algun tema de psicologia des del qual puguin intervenir.
- Vivenciar un procés d'equip autònom.
- Prendre consciència dels processos i elements implicats en els equips de treball.
- Facilitar l'autoanàlisi grupal i el *feedback*.
- Aprofundir en el coneixement de diferents formes d'abordatge professional des de diferents orientacions (a nivell teòric i tècnic) i en diferents àmbits d'intervenció.
- Fomentar una actitud crítica envers les diferents orientacions, la seva aplicació i el rol del professional

- Aprofundir en la intervenció professional a partir del treball sobre diferents tècniques psicoterapèutiques.
- Implicar-se de manera compromesa en la societat contemporània, amb l'aportació responsable que pot fer el psicòleg des del seu marc professional.

Metodologia:

La metodologia emprada principalment serà el treball cooperatiu que faciliti la interdependència de cada comissió responsable de preparar el material necessari per realitzar la intervenció conjuntament amb tot el seminari.

El paper del tutor/a serà el de dinamitzador i orientador d'aquest treball cooperatiu. El tutor intervindrà per proposar canvis de perspectiva, proposta de recerca d'informació rellevant, petits processos d'avaluació que el grup pot utilitzar per continuar avançant en el seu procés d'aprenentatge com a grup. També pot donar *feedback* al grup encara que el més important és que sigui facilitador del procés de *feedback* entre els membres del mateix grup.

El seminari consensuarà amb el tutor quin tipus de procediment es realitzarà:

- A) Treball de casos a partir de *role playings*. Es proposa el desenvolupament d'un procés terapèutic (enlloc de primeres entrevistes amb diferents casos) seguint la següent estructura:
- Divisió del seminari en subgrups. Cada subgrup treballarà el cas de d'una orientació teòrica (hauran de presentar un breu resum dels trets teòrics i tècnics de la orientació que representen).
 - *Rol de pacient*: El seminari consensua entre diverses possibilitats:
 - Basar-se en **casos reals**, amb dades canviades per mantenir la confidencialitat: El tutor de seminari i/o un membre del seminari (o més d'un en cas de fer una «demanda familiar») ocupa/en el lloc del pacient/s.
 - **Creació de casos**: Els estudiants dividits en grups inventen un cas (com si es tractés d'un cas que assisteix a consulta). Cada grup escriu l'àmbit en que es situa, el tipus de patologia o problemàtica que es presenta, l'edat, el motiu de consulta, etc. Els alumnes escriuen el cas i el guarden a un sobre. Cada grup ha d'agafar un sobre que no sigui el propi i té la tasca de resoldre'l. En la resolució s'han de tenir en compte tots els àmbits implicats i es poden treballar les diferents orientacions terapèutiques.
 - **Anàlisi de casos escrits** representatius en diferents àmbits: Els casos es presentaran de manera escrita seguint un format que faciliti la comprensió per cada un dels àmbits: educatiu, clínic i

d'organitzacions. En el cas de l'àmbit de la salut i l'àmbit clínic fora bo seguir una estructura semblant a l'anamnesi deixant especificat el motiu de la demanda, font de derivació, genograma familiar, centre que acull la demanda, antecedents personals, familiars i clínics si s'escau, etc...

- Basar-se en **esdeveniments de l'actualitat** des de la psicologia. El tutor explica l'activitat i proposa un tema que sap donarà joc al desenvolupament de l'activitat i que té un contingut consistent i interessant (part d'una sessió). Es demana els estudiants que cerquin temes i material. Tots es comprometen a aportar algun article, notícia o altre per a la propera sessió pactada. El grup escull el tema que troba més interessant.
- *Rol de terapeuta*: És important que tots els membres de seminari ocupin, almenys en una ocasió, aquest rol (terapeuta o terapeuta i co-terapeuta, si s'escau). Així doncs, en cada sessió el rol de terapeuta l'ocupen persones diferents i de diferent subgrup. És a dir, es treballa el cas des de l'orientació del subgrup que ocupa en rol de terapeuta en aquella sessió i s'aprofundeix en algunes tècniques utilitzades.
- *Rol dels observadors*: Aquells que no actuen de pacient o de terapeuta, observen la sessió des de la visió de la orientació teòrica que representen, i prenen notes sobre:
 - la comunicació verbal i no-verbal
 - reaccions del client a determinades intervencions del terapeuta
 - reaccions del terapeuta a determinades intervencions del client
 - anotar possibles preguntes o intervencions que farien
 (...)

En tot moment el seminari actua en grup com si es tractés d'un equip de supervisió. Es realitza una pre-sessió, la pròpia sessió terapèutica i una post-sessió. Es fomenta la reflexió de cada sessió des de les diferents orientacions teòriques i també des dels factors comuns a elles.

- B) Elaborar un treball **teoricopràctic** al voltant d'un tema de psicologia d'actualitat que tingui un caràcter aplicat.
- Preparar un projecte d'intervenció com a consultors externs.
 - Materialitzar la tasca proposada en forma de projecte d'acció (disseny i procediments d'implementació).

Per ex. treballar sobre les competències emocionals en l'àmbit de les organitzacions, com podria ser el disseny d'un **taller** sobre aquesta temàtica adreçat a un grup de directius d'una empresa que ha fet aquesta demanda i que ha de tenir una durada entre 8 i 16 hores.

Es poden presentar diverses propostes de treball en funció de l'àmbit professional de treball dels tutors i les àrees d'interès del grup.

Un cop es presenta l'activitat per part del tutor/a, el com es seguirà i

s'avaluarà... el grup, comença el seu procés d'autogestió del treball i de presa de decisions.

GUIA 4: DONAR I REBRE FEEDBACK

Aquesta activitat està pensada per realitzar-se en les primeres sessions de seminari i es realitza en 1 o 2 sessions.

Objectius:

Identificar quines són les facilitats o dificultats per donar i rebre *feedback* dels companys i del tutor, tant dels aspectes a positius com a millorar.

Metodologia:

El tutor centra el tema concretant la importància de saber donar i rebre *feedback* sobre les competències que l'alumne va aconseguint. En el context del seminari, es farà quan els companys realitzin els *role playing* o altres activitats. La utilitat de l'après s'aplica tant en la relació entre professionals com amb la interacció amb el client o grup.

Aquesta activitat es realitza de forma prèvia a la realització dels *role playing*.

Les preguntes que es poden fer a tot el grup de seminari són:

- «En el context de l'aprenentatge al seminari,
 — Com reben el *feedback* d'aspectes positius?
 — Com reben el *feedback* d'aspectes a millorar?
 — Com donen aspectes positius?
 — Com donen aspectes a millorar?»

El procediment és:

- a) Cada estudiant escriu la resposta individual a totes les preguntes en el seu diari de camp.
- b) Posteriorment, es posa en comú les respostes a cada pregunta per separat amb tot el seminari.
- c) Si no surten espontàniament els temes següents, el tutor pot donar les següents orientacions:
 - o No etiquetar, sinó descriure de la forma més concreta possible
 - o Directament a la persona (no a altres companys o al tutor)
 - o Primer l'«actor»
 - o Primer el «positiu»
 - o Suggestions de millora
 - o Impressió subjectiva
- d) Cada estudiant farà una reflexió del procés de tot el grup, que també recollirà en el diari de camp.

Durada: 1 o 2 sessions.

Una possible dinàmica posterior (a la meitat de la durada del seminari) és la que cada estudiant dóna *feedback* a tots els seus companys sobre les seves competències. El tutor també s'implica en el procés. El format serà fent parelles rotatòries de tots els components (per exemple, fent dues rotllanes). També es pot aplicar a la finalització del seminari, per a donar i rebre *feedback* de les competències assolides i de les que encara s'han de continuar desenvolupant.

GUIA 5: PAUTES PER A INTERVENCIONS IMPREVISTES ESPECÍFIQUES.

Objectius:

Assajar i reflexionar sobre respostes i actuacions del professional en situacions clíniques no previstes inicialment, però força habituals, estimulades pels consultants, els seus familiars, les condicions en què es treballa i altres condicionants, tant interns com externs.

Metologia:

Els dos elements bàsics de l'activitat són el *role playing* i el grup de reflexió conjunta. La tècnica de *role playing* és utilitzada a bastament en multitud de disciplines i amb una gran diversitat de modalitats diferents en funció dels seus objectius. En l'aprenentatge de la psicologia clínica es pretén, sobretot, que l'estudiant sigui capaç d'assumir el rol de professional amb tant realisme com li sigui possible. Per facilitar aquesta situació «com si», el tutor cuidarà una sèrie de detalls, com la no-interferència, mentre duri l'escenificació, el silenci ambiental, que estiguin clarament marcats el moment d'inici i el d'acabament, respectar els silencis, els ocasionals «quedar-se en blanc», etc. Quan s'utilitza en processos exploratoris diagnòstics (tercer curs), és preferible que l'estudiant que desenvolupa el rol de professional no tingui gaire informació prèvia del cas, per facilitar la seva capacitat d'observació, de concentració i de reorganització de la seva tasca. Quan es tracti d'intervencions en processos terapèutics (quart curs), caldrà donar més informació per a enquadrar el cas, fins al moment en el qual tindrà lloc la situació que es representarà (característiques del pacient, del tractament que està duent a terme, de les característiques del lloc de treball del professional, etc.).

Procediment:

El tutor proposa una situació assistencial conflictiva per a ser representada mitjançant la tècnica de *role playing*. L'estudiant o estudiants que representen l'usuari han tingut informació prèvia per a preparar el personatge; el qui desenvolupa el paper de professional s'enfronta a la situació, amb més o menys informació, en funció de la dificultat, el moment del curs, etc. La resta de membres del seminari observen i prenen notes en silenci

o transcriuen textualment l'escena. Un cop acabada, pren la paraula el professional per expressar les seves impressions, en segon lloc l'usuari i finalment s'obre el debat a tot el grup seminari.

Algunes situacions possibles:

- Els pares d'un pacient adolescent en tractament psicològic vénen a la consulta per iniciativa pròpia, demanant informació al professional sobre el seu fill.
- Un pacient en psicoteràpia, que ha manifestat sentir-se poc comprès pel terapeuta, es queda en silenci durant una sessió.
- Un jove en tractament confessa al seu terapeuta, per primer cop, que està traficant amb drogues i que paga les sessions amb els diners que guanya amb aquestes drogues.
- Un pacient en tractament psicològic fa una descompensació psicòtica amb idees d'autoreferència sense capacitat autocrítica.
- Entrevista familiar de derivació a un servei especialitzat (centre de dia, unitat de trastorns d'alimentació, de conductes addictives, etc.).
- ...

GUIA 6: DEL «SOM EL FUTUR» AL «JA SOM EL PRESENT», TEATRE PSICOTERAPÈUTIC:

Un dels grups d'alumnes de Blanquerna que es van graduar enguany va dir en el seu discurs: «Doncs, bé; sempre ens han dit que érem el futur, ara ja som el present». I aquesta és una forma breu i completa d'expressar el canvi de coordenades que viuen els alumnes quan acaben la seva formació com a psicòlegs. Se'ls obre un ventall de possibilitats, de recorreguts, es troben al davant de moltes inquietuds, frustracions i hauran de buscar, en ells mateixos, el sentit, *l'engagement*, el propòsit amb el qual encaren aquest nou tram de la vida. D'aquí prové el títol d'aquesta activitat.

Objectius:

L'objectiu principal és experimentar i expressar tal com se sent cadascú davant del canvi de lloc, d'estudiant a professional, en un marc segur i en relació a la professió que compartim: la de psicòleg.

A partir d'aquesta activitat, els estudiants podran tenir experiències, personals i de grup, d'interès per la seva feina. Es tracta de noves vivències de comunicació que passen a sumar-se a tot un seguit de sabers, formacions i experiències que s'han consolidat al llarg de la carrera. Com a nous psicòlegs, aquest bagatge els permet anar creant una cultura d'interaccions saludables, una cultura que cuida les condicions per afavorir l'expressió, i valora el coratge de fer-ho, una cultura que recull

del passat tota la seva saviesa i que és respectuosa amb ell a l'hora que es projecta en el futur.

Es tracta d'utilitzar l'estructura comunicacional del seminari per treballar, en un nombre d'1 a 3 sessions, l'experiència de l'estudiant davant de la perspectiva de treballar en el món real.

Metodologia:

El taller de teatre psicoterapèutic es desenvolupa seguint la formació psicològica del psicodrama i la teràpia Gestalt, i utilitzant tècniques de *role playing*, d'expressió corporal i altres estratègies de formació d'actors. L'objectiu és promoure una comunicació creativa, directa i fluida amb els altres, jugant amb el cos, la veu i l'expressió verbal.

Sessió de PREPARACIÓ EN GRUP

En una sessió prèvia, amb 10 minuts s'explica en què consisteix el teatre psicoterapèutic i com el treballarem seguint les pautes de l'aprenentatge cooperatiu.

Part 1: Sessió de treball corporal. Té com a objectiu obrir l'experiència de la creativitat a partir d'unes pautes de moviment lliure. El guió pot ser molt divers. Primer convé un treball d'obertura del cos, estiraments, rotacions, equilibris. El treball es fa en silenci i la mirada és una eina important en la comunicació. Després es treballen situacions de la vida d'estudiant i de professional reals o imaginades. Hi ha moments de treball en solitari, i d'altres en parella, en petit grup.

Part 2: Preparació de l'escena. A partir dels objectius determinats pels alumnes i d'una seqüència de preguntes per tal de donar forma al guió, els alumnes dissenyaran l'escena: els personatges, la situació en què es troben i el conflicte que els vincula. Aquestes sessions requereixen la implicació de tots els participants del grup.

Part 3: Vivència de les dinàmiques/representacions. L'objectiu és la representació de les escenes. Els actors entren en escena coneixent la situació, les seves característiques personals i el conflicte que hi ha amb els altres personatges. Ara bé, el desenllaç resta obert i forma part de la improvisació.

Per concloure el treball, es recull l'experiència viscuda i les reflexions que ha aportat tant als actors com als espectadors.

El treball es pot recollir en un escrit descriptiu de tota l'experiència en grup, on quedi exposat l'objectiu, l'escena plantejada, l'experiència de la representació i els aprenentatges extrets.

Finalment, cal recordar que el disseny pretén ser una orientació, una informació que faciliti la feina del docent, i no unes pautes a seguir. Com ja succeeix en l'actualitat, cada docent adequa les activitats en funció dels interessos i de les necessitats dels alumnes amb els quals treballa. Per tant, aquesta proposta és orientadora.

Sistema D'avaluació

L'objectiu de l'avaluació és saber en quin nivell han assolit les competències concretades. L'avaluació es farà a tres nivells, al final del quadrimestre:

- Autoavaluació (20 %). Tenint en compte que són estudiants de darrer curs del grau i que el nivell d'autonomia és alt, volem incloure la seva opinió en el resultat quantitatiu.
- Valoració dels companys de seminari (20 %). El coneixement per part dels companys és elevat, ja que coneixen processos que el tutor no coneix (treball en petit grup, etc.).
- Valoració per part del tutor (60 %). Considerem que el paper del tutor ha de ser el més rellevant, ja que representa el percentatge més elevat i permet aprovar o suspendre el seminari. Incorpora avaluació qualitativa, per avaluar competències transversals i específiques a través del seguiment que el tutor farà al seminari, i avaluació quantitativa.

En la figura 3 es pot observar la proposta de pauta avaluativa per als tres nivells.

Figura 3: Competències a avaluar

AVALUACIÓ	COMPETÈNCIA	INDICADORS	VALORACIÓ
SABER	Conèixer orientacions teòriques	<ul style="list-style-type: none"> • Demostrar coneixements • Actitud crítica 	
SABER SER	Adquirir actituds bàsiques	<ul style="list-style-type: none"> • Escolta activa • Acceptació incondicional • Empàtia • Autenticitat • Respecte • Confiança • Tolerar el procés 	
	Gestionar les emocions	<ul style="list-style-type: none"> • Identificació • Comprensió i expressió • Regulació 	
	Treballar en equip	<ul style="list-style-type: none"> • Treball cooperatiu • Compromís • Autonomia • Resolució de conflictes 	
	Saber comunicar	<ul style="list-style-type: none"> • Assertivitat • Donar suport als aspectes positius • <i>Feedback</i> aspectes a millorar • Integració de crítiques • Valoració crítica argumentada 	
	Saber intervenir	<ul style="list-style-type: none"> • Creativitat • Fomentar l'actitud proactiva i l'empoderament • Concreció objectius i estratègies • Aplicació de tècniques • Respecte codi deontològic 	

IMPLICACIÓ	Assistència		
	Procés		

AVALUACIÓ INICIAL	AVALUACIÓ CONTINUADA	AVALUACIÓ SUMATIVA
– Presentació	– Presentació oral	– Autoavaluació
– Autoavaluació	– Reflexions escrites	– Avaluació del grup
	– Avaluació del grup	– Aprenentatges
		– Informe final

Tal com es veu en la figura 3, els moments i la forma d'avaluació poden ser:
Avaluació inicial:

- Autoavaluació, per part de l'estudiant, de les competències que posseeix, en quin nivell les posseeix i quines ha de desenvolupar.

Avaluació contínua (formativa i formadora):

- **Presentacions orals:** presentació de l'orientació teòrica escollida
- **Reflexió personal escrita:** cada estudiant lliura una síntesi escrita i individual de l'activitat realitzada, on exposa breument el tema, explica els aspectes més destacats que s'han discutit, les noves competències que ha adquirit i en fa una valoració personal.
- **Sessió de valoració del grup** (al cap de dos mesos). Consisteix en una autoavaluació de tot el grup en relació als aspectes següents:
 - Identificació de les competències que cada estudiant ja té (o en quin nivell té assolit) de les que creu que ha de continuar millorant o adquirint.
 - a. De les actituds, intervencions o actuacions que han estat d'ajuda dins del grup i d'aquelles que no ho han estat.
 - b. Presa de decisions sobre quines actuacions s'han de continuar fent i quines convé modificar.
 - Valoració de la participació de cada subjecte, primer ell/ella mateixa, després la resta de companys i, per últim, el/la tutor. Permet assegurar que tothom rep un *feedback* sobre la seva participació.

Avaluació sumativa:

- **Informe** del/s client/s als quals s'ha realitzat la intervenció o del producte requerit.
- **Treball escrit individual i grupal**, valorant els aprenentatges realitzats i l'interès professional i personal dels resultats.
- **Autoavaluació**
- **Autoavaluació grupal**

Conclusions

Per concloure, volem insistir que la finalitat d'aquest disseny és oferir una proposta de planificació i avaluació del seminari suficientment determinada per a garantir la coherència i la consistència del seminari. I, al mateix temps, suficientment flexible per incorporar variacions en funció de les necessitats dels alumnes i segons criteri del tutor/a responsable.

Per aquest motiu, hem elaborat un disseny del seminari de 4t curs, en el qual cada professor pot escollir el ventall d'activitats que vol desplegar i adaptar, ja que pensem que és primordial, especialment en els darrers cursos de grau, que cada tutor mantingui el seu estil personal i que es preservin també l'estil i les preferències del grup.

En relació a l'equip de professors participants en la realització d'aquest treball, valorem molt positivament el fet d'haver disposat d'un temps per compartir i per continuar treballant en equip. Aquesta experiència ha demostrat que l'esperit de compromís, debat i crítica que es transmet des de la Facultat, també existeix entre els docents. Aquesta ha estat una oportunitat per compartir perspectives des del vessant clínic, el d'organitzacions i l'educatiu. De cara al futur, creiem que és necessària una coordinació profunda entre els seminaris dels diferents cursos. Fer seminaris experimentals, compartir experiències entre seminaris diferents i debatre les principals dificultats que apareixen en la pràctica docent són algunes activitats que pensem continuar considerant en els propers cursos.

Referències

- Cano, M. (2010). *Argumentació i construcció del coneixement: Estratègies argumentatives dels estudiants universitaris en situació de debat*. Tesis (Doctorat en Psicologia). Universitat Ramon Llull, Barcelona. Disponible a: [http://www.tesisenred.net/handle/10803/9280\(2010\)](http://www.tesisenred.net/handle/10803/9280(2010)). Accés l'1 de maig del 2011.
- Johnson, R.T. & Johnson, D.W. (1997). Una visió global de l'aprenentatge cooperatiu. *Suports*, 1(1), 54-64.
- Kleinke, C. (1998). *Principios comunes en psicoterapia*. Bilbao: Desclée de Brouwer.

Resumen

El objetivo principal de este proyecto es el de concretar la manera de desarrollar las competencias transversales del futuro psicólogo de grado en el seminario de 4º curso, teniendo presente las materias a las que está vinculada y la coherencia de todo el currículum de grado. Los objetivos específicos son tres: 1)

integrar la experiencia de más de quince años en el seminario de 4° curso en el nuevo plan de estudios, 2) definir las estrategias de enseñanza-aprendizaje y los instrumentos didácticos que favorezcan la consecución de los objetivos establecidos y, 3) reflexionar sobre la evaluación del seminario, estableciendo criterios compartidos. El método ha sido el del trabajo cooperativo, partiendo de las competencias transversales a trabajar en el seminario. El resultado es una guía de trabajo común que establece unas bases mínimas para garantizar que los estudiantes adquieran un nivel de logro de competencias transversales, especialmente las relacionadas con la intervención psicológica, con respeto hacia todas las orientaciones teóricas y perfiles profesionales. Las competencias básicas las hemos relacionado con los ejes identitarios de Blanquerna como son: Saber (conocer las principales orientaciones teóricas), Saber ser (gestión de las emociones) y Saber Hacer (trabajar en equipo, comunicar, intervenir). Las diferentes actividades se han integrado en los ejes de las competencias básicas y en los diferentes momentos temporales del seminario (inicio, desarrollo y finalización).

Palabras clave: *competencias transversales, seminario, psicología, orientaciones teóricas*

Abstract

The main objective of this project was to describe how cross-curricular competences can be developed in the 4th-year seminar of the new degree course in Psychology, taking into account the subjects linked to the seminar, and the coherence of the entire degree curriculum. The specific objectives are three: (1) to integrate the experience of more than fifteen years in the 4th-year seminar into the new curriculum; (2) to define the teaching-learning strategies and didactic tools that promote the achievement of established objectives; and (3) to generate some reflection on the assessment of the seminar, setting up some common criteria.

The method has been cooperative work, based on the cross-curricular competences to be worked on in the seminar. The result is a common study guide that sets minimum standards to ensure that students acquire a level of competences, particularly those related to psychological intervention, with respect for all theoretical approaches and professional profiles. We related the core competences to Blanquerna's identity areas: To know (knowing the main theoretical approaches), to know how to be (managing emotions), and to know how to do (teamwork, communication, intervention). The various activities have been integrated into the core of basic skills and in different moments of the seminar (beginning, development and completion).

Keywords: cross-curricular competences, seminar, psychology, theoretical approaches.